

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā 2003.gada 5.jūnijā

Lietā nr. 2003-02-0106

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aivars Endziņš, tiesneši Juris Jelāgins, Romāns Apsītis, Ilma Čepāne, Andrejs Lepse, Ilze Skultāne un Anita Ušacka,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85.pantu, Satversmes tiesas likuma 16.panta 1. un 6.punktu, 17.panta pirmās daļas 3.punktu un 28.¹ pantu,

pēc divdesmit četru 8.Saeimas deputātu – Borisa Cileviča, Jāņa Jurkāna, Jāņa Urbanoviča, Nikolaja Kabanova, Pāvela Maksimova, Ivana Ribakova, Daiņa Turlā, Valērija Karpuškina, Vladimira Buzajeva, Anatolija Mackeviča, Andra Tolmačova, Sergeja Fjodorova, Vjačeslava Stepaņenko, Martijana Bekasova, Alekseja Vidavska, Oļega Deņisova, Aleksandra Golubova, Jura Sokolovska, Valērija Agešina, Jakova Plinera, Vitālija Orlova, Andreja Aleksejeva, Andreja Klementjeva un Aleksandra Bartaševiča – pieteikuma rakstveida procesā izskatīja lietu

„Par Radio un televīzijas likuma 19. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 91., 100. un 114.pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pantam un 14.pantam saistībā ar 10.pantu un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. un 27.pantam”.

Konstatējošā daļa

1. 1995.gada 24.augustā Latvijas Republikas Saeima pieņēma Radio un televīzijas likumu. Likums nosaka Latvijas Republikas jurisdikcijā esošo raidorganizāciju veidošanas, reģistrācijas, darbības un uzraudzības kārtību.

Likuma III nodaļā ir ietverti raidījumu un programmu veidošanas un raidīšanas noteikumi, tostarp arī prasības par raidījumu valodu. Sākotnēji Radio un televīzijas likuma 19.panta piektā daļa noteica, ka raidorganizācijas veidotajā programmā raidlaika apjoms svešvalodās nedrīkst pārsniegt 30 procentus no raidlaika kopapjoma mēneša laikā. 1997.gada 30.oktobrī Saeima šo panta daļu grozīja un noteica, ka raidlaika apjoms svešvalodās nedrīkst pārsniegt 30 procentus no raidlaika kopapjoma diennakts laikā.

Visbeidzot, 1998.gada 29.oktobrī Saeima pieņēma likumu, ar kuru Radio un televīzijas likuma 19.panta piektā daļa tika grozīta vēlreiz, un jaunā redakcija ir spēkā kopš 1998.gada 25.novembra. Tā noteic, ka „raidorganizācijas veidotajās programmās raidlaika apjoms svešvalodās nedrīkst pārsniegt 25 procentus no raidlaika kopapjoma diennakts laikā” (turpmāk – apstrīdētā norma). Turpat ir dota atruna, ka „šis noteikums neattiecas uz Latvijas Televīziju, Latvijas Radio, kabeļtelevīziju, kabeļradio, satelīttelevīziju, satelītradio”.

Latvijas Republika ar Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarāciju „Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos” pievienojās ANO 1966.gada 16.decembra Starptautiskajam paktam par pilsoņu un politiskajām tiesībām (turpmāk – Pakts). Latvijas Republikā tas ir spēkā kopš 1992.gada 14.jūlija.

Pakta 19.pantā noteiktas ikviena cilvēka tiesības brīvi paust savus uzskatus un tiek paskaidrots, ka šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt un izplatīt dažāda veida informāciju un idejas mutvārdos, rakstveidā, izmantojot presi vai mākslinieciskās izpausmes formas, vai citādā veidā pēc savas izvēles. Šo tiesību izmantošana var būt saistīta ar zināmiem ierobežojumiem, taču „tie jānoteic likumā un tiem jābūt nepieciešamiem: a) citu personu tiesību un

reputācijas respektēšanai; b) valsts drošības, sabiedriskās kārtības, iedzīvotāju veselības vai tikumības aizsardzībai”.

Savukārt Pakta 27.pantā citastarp noteikts, ka personām, kas pieder pie etniskām un valodas minoritātēm, nedrīkst atņemt tiesības kopā ar citiem tās pašas grupas locekļiem izmantot savu kultūru un lietot dzimto valodu.

Latvijas Republikas Saeima 1997.gada 4.jūnijā ratificēja Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju (turpmāk – Konvencija). Latvijas Republikā tā ir spēkā kopš 1997.gada 13.jūnija.

Līdzīgi kā Pakts, Konvencija noteic ikviena tiesības brīvi paust savus uzskatus, tostarp tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no sabiedrisko institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām (10.pants). Turpat ir dota atruna, ka šis Konvencijas pants „neapstrīd valstu tiesības pieprasīt radioraidījumu, televīzijas raidījumu un kino demonstrēšanas licencēšanu”.

Konvencijas 10.panta otrajā daļā ir uzskaitīti leģitīmie mērķi, kuru dēļ vārda brīvības īstenošana var tikt pakļauta ierobežojumiem, ja šie mērķi nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā. Tā paredz, ka ierobežojumus var noteikt ar likumu, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziegumus, aizsargātu veselību vai morāli, aizsargātu citu cilvēku reputāciju vai tiesības, nepieļautu konfidenciālas informācijas izpaušanu vai arī lai saglabātu tiesas autoritāti un objektivitāti.

Savukārt Konvencijas 14.pants noteic, ka tajā ietverto tiesību, arī tiesību brīvi paust uzskatus, un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas, tostarp neatkarīgi no valodas vai saistības ar kādu nacionālo minoritāti.

2. Pieteikuma iesniedzēji – divdesmit četri Saeimas deputāti – lūdz izvērtēt apstrīdētās tiesību normas atbilstību:

1) Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 89., 91., 100. un 114.pantam;

2) Konvencijas 10. un 14.pantam saistībā ar 10.pantu;

3) Pakta 19. un 27.pantam.

Pieteikuma iesniedzēji lūdz atzīt apstrīdēto normu par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža.

Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka visas privātās raidorganizācijas, kuras dibinātas Latvijā, ir pakļautas ierobežojošam 25 procentu nosacījumam un tādējādi izdara secinājumu, ka apstrīdētā norma aizliedz dibināt privātas raidorganizācijas, kuru raidījumu pamatvaloda būtu mazākumtautību valoda. Tas diskriminējot privāto tiesību subjektus pēc valodas pazīmes un būtiski ierobežojot personas tiesības iegūt un izplatīt informāciju mazākumtautības valodā.

Pieteikumā norādīts, ka Satversmes 100.pants nosaka ikvienas personas tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, arī pie minoritātēm piederošu personu tiesības uz vārda brīvību. Pie tam Satversmes 91.pants noteic, ka cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas. Tiesības uz vārda brīvību noteiktas arī Konvencijas 10.pantā un Pakta 19.pantā, savukārt diskriminācijas aizliegums saistībā ar tiesībām uz vārda brīvību ir noteikts Konvencijas 14.pantā.

Pieteikuma iesniedzēji vērš uzmanību uz to, ka personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu (Satversmes 114.pants). Bez tam pie mazākumtautībām piederošu personu jeb etnisko minoritāšu tiesību aizsardzība ir noteikta arī Pakta 27.pantā.

3. **Saeima** Satversmes tiesai iesniegtajā atbildes rakstā norāda, ka ierobežojumi, kas noteikti apstrīdētajā normā, nav pretrunā ar Satversmes 89., 91., 100. un 114.pantu, Konvencijas 10.pantu un 14.pantu saistībā ar 10.pantu un Pakta 19. un 27.pantu, un lūdz atzīt pieteikumu par nepamatotu un noraidīt. Atbildes rakstā izteikts viedoklis, ka Konvencijas 10.panta pirmā daļa neierobežo valstu tiesības pieprasīt radiatoraidījumu, televīzijas raidījumu un kino demonstrēšanas licencēšanu, jo Konvencija paredz valstij tiesības pakļaut

raidīšanu noteiktām prasībām, tādējādi paredz valstij noteiktas tiesības iejaukties.

Saeima savu viedokli atbildes rakstā pamato ar proporcionalitātes pārbaudi, proti, valsts ir tiesīga ierobežot tiesības, ja šie ierobežojumi ir noteikti likumā, ja tiem ir leģitīms mērķis un ja šo ierobežojumu nepieciešamība ir noteikta demokrātiskā sabiedrībā. Izvērtējot dažus Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus, Saeima secina, ka valstis ir tiesīgas noteikt ierobežojumus raidīšanai un neizsniegt raidīšanas licences organizācijām, kuras neatbilst likumos noteiktajiem nosacījumiem.

Atbildes rakstā uzsvērts, ka apstrīdētās normas leģitīmais mērķis ir nodrošināt latviešu valodas kā valsts valodas lietošanu publiskajā sfērā. Sava viedokļa pamatošanai Saeima izmanto arī vēsturiskos argumentus, proti, apspriežot apstrīdēto normu, tika uzsvērts, ka normas galvenais mērķis ir panākt, lai raidorganizācijas, kuras raida Latvijā, respektētu valsts valodu, un vienlaikus dot tām iespēju raidīt arī citā valodā. Apstrīdētā norma neliedz mazākumtautībām iespēju izveidot raidorganizācijas, bet kalpo tam, lai tiktu nodrošināta iespēja veidot raidījumus gan mazākumtautību valodā, gan valsts valodā. Saeima arī norāda, ka saskaņā ar Valsts valodas likumu svešvaloda ir ikviena cita lietotā valoda, izņemot lībiešu valodu, līdz ar to apstrīdētā norma attiecas ne tikai uz mazākumtautību valodām, bet arī uz jebkuru citu svešvalodu. Tādējādi apstrīdētā norma nav diskriminējoša attiecībā uz mazākumtautībām, jo ierobežojums vienādi attiecas uz jebkuru svešvalodu.

Atbildes rakstā norādīts, ka Satversmes 114.pantā un Pakta 27.pantā ietvertās tiesību normas par mazākumtautību tiesībām saglabāt un attīstīt savu valodu tiešā veidā neuzliek valstij par pienākumu garantēt mazākumtautības valodas neierobežotu lietošanu publiskajā sfērā. Valstij esot pienākums nodrošināt, lai šo tiesību pastāvēšana un īstenošana būtu aizsargāta pret to atņemšanu vai pārkāpšanu.

Secinājumu daļa

1. Vārda brīvība pieder pie tā sauktajām pirmās paaudzes cilvēktiesībām un tiek uzskatīta par vienu no vissvarīgākajām cilvēka pamattiesībām. Vārda brīvība vairāk nekā jebkura no cilvēka tiesībām simbolizē pilsoņu un politisko tiesību savstarpējo atkarību – vārda brīvība pieder gan pie pilsoņu, gan politiskajām tiesībām.

Vārda brīvība aptver ļoti plašu jomu un ietver divus aspektus – privāto un publisko aspektu. Vārda brīvības privātais aspekts nozīmē, ka katrai personai ir tiesības uz saviem uzskatiem, tiesības turēties pie tiem un brīvi tos paust. Vārda brīvība ir viens no nepieciešamiem priekšnosacījumiem tādas sabiedrības veidošanā, kura būtu balstīta uz savstarpēju cieņu. Līdz ar to tiesības uz vārda brīvību ir ļoti cieši saistītas arī ar tik svarīgām tiesībām kā cilvēka tiesības uz privāto dzīvi, kas pieprasa aizsardzību pret jebkādu iejaukšanos (*sk. Manfred Nowak. U.N. Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary. – Publisher N.P.Engel, Kehl, Strasbourg, Arlington, 1993, p.336*).

Savukārt vārda brīvības publiskais aspekts attiecas uz ikviena tiesībām brīvi saņemt informāciju un paust savus uzskatus jebkādā veidā – mutvārdos, rakstveidā, vizuāli, ar māksliniecisku izteiksmes līdzekļu palīdzību u.tml. Pie šiem informācijas izplatīšanas un uzskatu paušanas veidiem pieder arī masu informācijas līdzekļi – radio un televīzija.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā spriedumā lietā „*Autronic AG v. Switzerland*” ir atzinusi, ka Konvencijas 10.pants attiecas uz „ikvienu”, t.i., gan fizisko, gan juridisko personu. Bez tam šī tiesa jau vairākās lietās atzinusi, ka šis pants ir attiecināms arī uz komerciālām korporācijām (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991.gada 24.oktobra spriedumu lietā „Sunday times v. the United Kingdom”, 1990. gada 22.februāra spriedumu lietā „Groppera Radio AG and Others v. Switzerland”, 1989.gada 25.oktobra spriedumu lietā „Markt Intern Verlag GmbH and Claus Berman v. the Federal Republic of Germany”, 1989.gada 1.aprīļa spriedumu lietā „Autronic AG v. Switzerland”*).

Satversmes 100.panta pirmais teikums noteic, ka „ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus”. Pēc satura šis Satversmes pants ir tuvs Pakta 19.pantam un Konvencijas 10.pantam.

Satversmes 100.pants ir formulēts ļoti lakoniski. Tas nosaka ikviena tiesības uz vārda brīvību, taču nekonkretizē veidus, kā šī vārda brīvība var tikt realizēta. Satversme, *expressis verbis* (precīzi izsakoties), neparedz preses (masu informācijas līdzekļu) brīvību. Termins „preses brīvība” tiešā veidā ir formulēts likumā „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”, kura 1.pants noteic, ka „Latvijas Republikā jebkurai personai, jebkurām personu grupām, valsts iestāžu un visu veidu uzņēmumu un organizāciju institūcijām ir tiesības brīvi paust savus uzskatus un viedokļus, izplatīt paziņojumus presē un citos masu informācijas līdzekļos, saņemot ar to starpniecību informāciju par jebkuru tās interesējošu jautājumu vai sabiedrības dzīvi”.

Vispilnīgākais vārda brīvības formulējums dots Pakta 19.pantā – „katram cilvēkam ir tiesības brīvi izpaust savus uzskatus, šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt un izplatīt dažāda veida informāciju un idejas neatkarīgi no valstu robežām mutvārdos, rakstveidā, izmantojot presi vai mākslinieciskās izpausmes formas, vai citādā veidā pēc savas izvēles.” Tas izriet arī no Konvencijas 10.panta un Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos izteikto secinājumu analīzes.

Tādējādi Satversmes 100.pantā lietotais termins „vārda brīvība” ietver arī jēdzienu „preses brīvība”.

Lai gan tiesības uz vārda brīvību tiek atzītas par vienām no vissvarīgākajām cilvēka tiesībām, jo tās būtiski ietekmē visas pārējās cilvēka tiesības, tās nav absolūtas. Gan Satversme, gan jau minētie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti pieļauj, ka šīs tiesības var tikt ierobežotas. Konvencijā un Paktā ir ietverts visai izvērsts pieļaujamo vārda brīvības ierobežojumu saraksts. Juridiskajā literatūrā tiek uzsvērts, ka valsts var noteikt ierobežojumus vārda brīvībai gadījumos, kad personas tiesības uz vārda brīvību tieši ietekmē

citu personu tiesības, kā arī gadījumos, kad vārda brīvība rada nepārprotamus un tiešus draudus sabiedrībai (*sk. Manfred Nowak, p.337*).

Arī Satversmes tiesa vairākos spriedumos, piemēram, 2003.gada 23.aprīļa spriedumā lietā nr.2002-20-0103, 2002.gada 23.septembra spriedumā lietā nr.2002-08-01, 2000.gada 30.augusta spriedumā lietā nr.2000-03-01, ir atzinusi, ka zināmos apstākļos valstij ir tiesības ierobežot Satversmē garantētās pamattiesības. Pamattiesības var ierobežot tikai Satversmē noteiktajos gadījumos, kad to prasa ļoti svarīgu sabiedrības interešu aizsardzība un ja tiek ievērots samērīguma princips.

Tas nozīmē, ka vārda brīvības ierobežojumam jāatbilst šādām prasībām:

- a) tam jābūt noteiktam ar likumu;
- b) tam jāatbilst leģitīmam mērķim, kuru valsts vēlas sasniegt, nosakot šo ierobežojumu;
- c) tam jāatbilst samērīguma principam.

2. Tā kā apstrīdētā tiesību norma, kurā ietverts Satversmes 100.pantā paredzēto pamattiesību ierobežojums, ir noteikta ar Saeimas pieņemtu likumu, kurš izsludināts atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai un ir spēkā, tiesa uzskata, ka nav šaubu par to, ka šie ierobežojumi ir noteikti ar likumu.

3. Satversmes 116.pants noteic, ka vārda brīvību var ierobežot likumā paredzētos gadījumos, lai sasniegtu kādu no tajā paredzētajiem leģitīmajiem mērķiem – citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

Saeima atbildes rakstā norāda, ka apstrīdētās normas leģitīmais mērķis ir latviešu valodas ietekmes palielināšana Latvijas kultūrvidē un ātrāka sabiedrības integrācijas veicināšana.

Lai noskaidrotu, vai apstrīdētajai normai, kas, nosakot svešvalodas lietošanas apjomu, ierobežo vārda brīvību, ir leģitīms mērķis, jāņem vērā vairāki apstākļi. Piemēram, tas, ka Satversmes 4.pantā latviešu valoda Latvijas Republikā ir atzīta par valsts valodu; ka valsts valodas statusa nostiprinājumu

Satversmē latviešu valoda atguvusi pavisam nesen – 1998.gada 15.oktobrī; ka vēsturisku apstākļu dēļ no 1940.gada līdz 1990.gadam latviešu valodas lietošana bija ievērojami sarukusi; ka šobrīd pastāv nepieciešamība latviešu valodu īpaši aizsargāt un veicināt tās attīstību.

Viens no Satversmes 116.pantā noteiktajiem leģitīmajiem mērķiem, kuram pastāvēt, var tikt ierobežota vārda brīvība, ir sabiedrības labklājība. Līdztekus materiālās labklājības aspektiem jēdziens „sabiedrības labklājība” ietver arī nemateriālus aspektus, kas nepieciešami harmoniskai sabiedrības funkcionēšanai. Pie tiem „varētu pieskaitīt arī valsts pasākumus, lai nodrošinātu latviešu valodas dominanci sabiedrībā” (*Levits E. Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā // Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: 2000, 287.lpp.*).

Latviešu valodas ietekmes palielināšana veicinātu sabiedrības integrāciju un nodrošinātu harmonisku sabiedrības funkcionēšanu, kas ir būtisks sabiedrības labklājības priekšnoteikums.

Jau iepriekš Satversmes tiesa ir secinājusi, ka „latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas jomas sašaurinājums valsts teritorijā uzskatāms arī par valsts demokrātiskās iekārtas apdraudējumu” un „līdz ar to iesniedzējas privātā dzīve ir ierobežota, lai aizsargātu citu Latvijas iedzīvotāju tiesības brīvi lietot latviešu valodu visā Latvijas teritorijā un lai aizsargātu demokrātisko valsts iekārtu” (*Satversmes tiesas 2001.gada 21.decembra spriedums lietā nr.2001–04–0103*).

Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertajiem vārda brīvības ierobežojumiem ir leģitīmi mērķi.

4. Saskaņā ar Satversmes 4.pantu valsts valoda Latvijas Republikā ir latviešu valoda. Valsts valodas likuma 16.pants noteic, ka „sabiedrības saziņas līdzekļu raidījumu valodu nosaka Radio un televīzijas likums”. Radio un televīzijas likuma 19.panta piektā daļa ietver apstrīdēto normu, kura noteic, ka programmā svešvalodās veidoto raidījumu apjoms diennakts laikā nedrīkst pārsniegt 25 procentus no visas programmas kopapjoma. Savukārt saskaņā ar Valsts valodas likuma 5.pantu „ikviens cits Latvijas Republikā lietotā valoda,

izņemot lībiešu valodu, šā likuma izpratnē ir uzskatāma par svešvalodu”. Termina „svešvaloda” izpratne ir attiecināma arī uz apstrīdēto normu.

Lai izvērtētu, vai apstrīdētajā normā ietvertie preses brīvības ierobežojumi ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā un var tikt izmantoti kā līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanai, jānoskaidro, vai nav pārkāpta cilvēktiesību būtības robeža. Tas nozīmē, ka jāpārbauda, vai ierobežojumi ir sociāli nepieciešami un samērīgi.

4.1. Latvijas Republikā ikviens var nodarboties ar komercdarbību, arī dibināt privātas komerciālas raidorganizācijas. Viens no komerciālo raidorganizāciju pastāvēšanas būtiskiem faktoriem ir iespēja pārdot reklāmas laiku. Apstrīdētā norma šobrīd liedz komerciālajām raidorganizācijām ēterā izvietot reklāmas svešvalodā tik lielā mērā, lai finansiālu iemeslu dēļ netiktu apdraudēta to pastāvēšana. Tai pašā laikā ierobežojumi neattiecas uz kabeļtelevīziju, kabeļradio, satelīttelevīziju un satelītradio, kā arī uz preses izdevumiem – drukātajiem masu informācijas līdzekļiem.

Apstrīdēto normu Saeima ir grozījusi trīs reizes, ar katru likuma grozījumu samazinot raidlaika apjomu, kurā raidorganizācijai būtu iespējams raidīt programmas svešvalodās. No Saeimas sēžu stenogrammām redzams, ka gan likuma pieņemšanas laikā 1995.gadā, gan vēlāk, kad notika debates par grozījumiem apstrīdētajā normā, Saeimas deputātu viedoklis ir bijis visai atšķirīgs.

Tā jau 1995.gada 14.jūnijā, kad Radio un televīzijas likums tika izskatīts otrajā lasījumā, deputāte Ilga Kreituse pauda viedokli, ka „ir jāatdala valsts radio no privātām organizācijām [...] ja mēs domājam par privāto radio, par privātajām raidstacijām, kas šeit ir, tad mums ir jāatceras, ka tās ir privātās, kas eksistē no savas naudas, un, šādā veidā ierobežojot viņu raidlaikus, mēs nonākam pretrunā ar brīvā tirgus attiecībām, ja mēs valstī par tādām gribam runāt” (*Latvijas Republikas 5.Saeimas 1995.gada 14.jūnija sēdes stenogramma*).

Īstenojot apstrīdēto normu, tomēr nav izdevies panākt plašāku valsts valodas lietošanu un ātrāku sabiedrības integrāciju. Kā liecina lietai pievienotie pētījuma rezultāti, valodas ierobežojumu dēļ negūstot iespēju izmantot vietējo raidorganizāciju pakalpojumus, iedzīvotāji izvēlas citu valstu raidorganizāciju pakalpojumus, galvenokārt Krievijas televīzijas kanālus. Salīdzinot ar 1997.gadu, 2000.gadā Krievijas televīzijas kanālu skatītāju auditorija nepilsoņu vidū ir palielinājusies, tos regulāri skatās trīs ceturtdaļas nepilsoņu (*sk. lietas materiālu 258.lpp.*).

Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertos valodas lietošanas ierobežojumus demokrātiskā sabiedrībā nevar uzskatīt par sociāli nepieciešamiem.

4.2. Nacionālā radio un televīzijas padome (turpmāk – Padome), kas veic elektronisko sabiedrības plašsaziņas līdzekļu darbības uzraudzību Latvijas Republikā, 2003.gada sākumā ir izstrādājusi Latvijas elektronisko sabiedrības saziņas līdzekļu attīstības nacionālo koncepciju 2003.-2005.gadam. Citastarp nacionālajā koncepcijā Padome pievērš uzmanību tam, ka ir nepieciešama diskusija par to, kā veicināt cittautiešu auditorijas piesaisti Latvijas informācijas telpai. Padome koncepcijā arī norāda, ka ir nepieciešams izvērtēt Radio un televīzijas likuma 19.panta piektajā daļā ietverto vārda brīvības ierobežojumu un ka ir nepieciešams sagatavot šā panta grozījumu.

Padome uzskata, ka šā jautājuma risināšana kļūs aktuāla divu iemeslu dēļ: 1) atsevišķas komerciālās raidorganizācijas ir vērsušas Padomes uzmanību uz to, ka svešvalodu lietošanas ierobežojumi kavē gan radio, gan televīzijas organizāciju attīstību; 2) Eiropas Padomes Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību iespējamā ratifikācija 8.Saeimas darbības laikā radīs pretrunu ar Radio un televīzijas likumu – šīs konvencijas 9.pants paredz minoritāšu tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas minoritātes valodā bez iejaukšanās no valsts institūciju puses, bet tas ir pretrunā ar Radio un televīzijas likuma 19.panta piektajā daļā ietvertajiem ierobežojumiem.

Tādējādi nacionālajā koncepcijā ietvertās tēzes liecina, ka Padome uzskata par nepieciešamu apstrīdēto normu grozīt un novērst tajā pārāk nesamērīgos svešvalodas lietošanas ierobežojumus.

Konvencijas 10.panta pirmā daļa neliedz valstij paredzēt radioraidījumu un televīzijas raidījumu licencēšanu. Izskatot jautājumu par licencēšanu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā spriedumā lietā „Radio ABC v. Austria” atzinusi, ka „tās mērķis bija izskaidrot, ka valstij ir atļauts ar licencēšanas sistēmu regulēt raidorganizācijas kārtību savā teritorijā, galvenokārt tās [raidīšanas] tehniskos aspektus. Tehniskie aspekti nenoliedzami ir svarīgi, bet licences izdošana vai atteikšanās izdot licenci var pamatoties arī uz citiem apsvērumiem, tādiem kā raidorganizācijas daba un mērķi, tās potenciālā auditorija nacionālā, reģionālā vai vietējā līmenī, specifiskās auditorijas tiesības un vajadzības un no starptautiskajiem dokumentiem izrietošās saistības” (Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1997.gada 20.oktobra spriedums lietā „Radio ABC v. Austria”).

Tādējādi radioraidījumu un televīzijas raidījumu licencēšana ietver visdažādākos aspektus.

Apraides atļaujas (licences) izsniegšana radioraidījumiem un televīzijas raidījumiem nedrīkst radīt cilvēka pamattiesību, tostarp vārda brīvības, nesamērīgus ierobežojumus. Lai nodrošinātu latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas ietekmes palielināšanu Latvijas elektronisko sabiedrības saziņas līdzekļu darbībā, izmantojami tikai tādi līdzekļi, kuri atbilst šai prasībai. Piemēram, par apraides atļaujas saņemšanas kritēriju privātajām raidorganizācijām varētu kalpot svešvalodās raidošo raidorganizāciju skaits, raidorganizāciju piedāvājums veidot sabiedrības integrāciju veicinošas programmas, kā arī citi kritēriji.

Bijusī Igaunijas tautību lietu ministre atzīmējusi, ka Igaunijā svešvalodās raidošās raidstacijas ir pat veicinājušas integrācijas procesu. Sabiedrības integrāciju tās veicinājušas divējādi, proti, ietverot savās programmās visdažādāko informāciju, tās devušas vispusīgāku integrācijas procesu izpratni. Bez tam šo raidorganizāciju programmas ir kalpojušas kā

platforma diskusijām par integrācijas jautājumiem (sk. *Katrina Saksa. Sabiedriskā apraide un sabiedrības integrācija Igaunijā // www.politika.lv, 25.11.2002.*).

Tas liecina, ka pastāv iespējas izvirzīto mērķi sasniegt ar citiem, personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Tādējādi var secināt, ka apstrīdētajā normā ietvertos valodas lietošanas ierobežojumus demokrātiskā sabiedrībā nevar uzskatīt par nepieciešamiem un samērīgiem.

5. Tā kā apstrīdētā norma ir pretrunā ar vienu no Satversmes pantiem – 100.pantu, nav nepieciešams tālāk izvērtēt tās atbilstību citiem Satversmes pantiem – 89., 91. un 114.pantam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.-32.pantu, Satversmes tiesa nosprieda:

atzīt Radio un televīzijas likuma 19.panta piekto daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 100.pantam un spēkā neesošu no sprieduma publicēšanas dienas.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā. Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aivars Endziņš